

T.C.
Kültür ve Turizm Bakanlığı
Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü

9 MİLLETLERARASI
TÜRK HALK
KÜLTÜRÜ KONGRESİ

MÜZİK OYUN VE EĞLENCE

SOMUT OLMAYAN
KÜLTÜREL MİRASIN
KORUNMASI ÇALIŞMALARI

TURİZM FAKÜLTELERİNDE SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRAS EĞİTİMİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

Arş. Gör. Güzde TEKİN¹

Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü'nün (UNESCO) kültürel mirası konu alan sözleşme ve çalışma alanlarına bakıldığında kültürel mirasın su altı kültürel mirasından somut ve somut olmayan kültürel mirasa uzanan geniş bir çerçevede ele alındığı görülmektedir. Kültürel miras terimi, önceleri sadece kültürel ve doğal mirası karşılarken, UNESCO'nun somut olmayan kültürel mirasa yönelik çalışmalarıyla artık somut olmayan kültürel mirası da kapsar duruma gelmiştir. 16 Kasım 1972 tarihinde kabul edilen *Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme*'de anıtlar, yapı toplulukları, sit alanları kültürel miras; doğal anıtlar, doğal alanlar ve doğal sitler ise doğal miras olarak tanımlanmaktadır. 17 Ekim 2003 tarihinde kabul edilen, Türkiye'nin ise 2006 yılında taraf olduğu *Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi* ise 1972 Sözleşmesi'nde dışarıda bırakılan kültürel miras unsurlarını kapsamaktadır. Sözleşmenin ikinci maddesinde somut olmayan kültürel miras; *toplulukların, grupların ve kimi durumlarda bireylerin, kültürel miraslarının bir parçası olarak tanımladıkları uygulamalar, temsiller ve anlatımlar, bilgiler, beceriler ve bunlara ilişkin araçlar, gereçler ve kültürel mekânlar* şeklinde tanımlanmıştır. Kültürel miras kavramının somuttan somut olmayana doğru geçirdiği bu dönüşüm (Ölçer Özünel 2012: 96) kültürel mirasla yakın ilişki içinde olan alanların da kapsamını genişletmiştir. Bu alanlardan biri de turizm sektörüdür. Son yıllarda turizmin kültür turizmine, kültür turizminin de yerel, bakir, otantik gösterimlere yönelmesi sonucu (Oğuz 2013: 58) turizm ve kültür, turizm ve kültürel miras, turizm ve somut olmayan kültürel miras ilişkisi önem kazanmıştır.

Bu çalışmada örgün ve yaygın eğitim alanında turist/turizm rehberliği eğitimi veren ve turist rehberi yetiştiren eğitim programlarında ve dolayısıyla turizm sektöründe somut olmayan kültürel

1 Gazi Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Halk Bilimi Bölümü Araştırma Görevlisi, Ankara / Türkiye, gozdetekin@gazi.edu.tr

mirasın nerede durduğu irdelenecektir. Çalışmanın temel amacı, *turist rehberleri somut olmayan kültürel mirası bir kaynak olarak kullanmak için yeterli eğitimi alıyor mu?* sorusuna yanıt aramaktır. Bu kapsamda *Turizm Rehberliği, Seyahat İşletmeciliği ve Turizm Rehberliği ve Turist Rehberliği* gibi adlarla eğitim veren 45 ön lisans ve lisans bölümünün (2017 yılında öğrenci alan bölümlerle sınırlandırılmıştır) müfredat ve ders içerikleri incelenmiştir. Bölümlerin müfredatında somut olmayan kültürel mirasın yer alıp almadığı ve bu miras alanının turist/turizm rehberliği eğitimine ne ölçüde dahil edildiği üzerinde durulmuştur. Diğer yandan bu çalışmanın örneğini Gazi Üniversitesi Turizm Fakültesi Seyahat İşletmeciliği ve Turizm Rehberliği Bölümü dördüncü sınıf (son sınıf) öğrencileri oluşturmaktadır. Dördüncü sınıf öğrencileri eğitimlerinin son aşamasına gelmiş olmaları ve “alana” çıkmak için gerekli eğitimi neredeyse tamamlamış olmaları dolayısıyla seçilmiştir. 52 öğrenciyle yapılan görüşmelerde, öğrencilerin üniversite eğitimi boyunca somut olmayan kültürel mirasa dair farkındalıklarının oluşup oluşmadığı sorgulanmıştır. Müfredat ve ders içeriği incelemeleriyle yapılan görüşmelerden elde edilen verilere geçmeden önce somut olmayan kültürel miras, eğitim ve turizm ilişkisine değinilecektir.

Sözleşmede somut olmayan kültürel miras alanları beş başlık altında şu şekilde sıralanmaktadır: *somut olmayan kültürel mirasın aktarılmasında taşıyıcı işlevi gören dille birlikte sözlü gelenekler ve anlatımlar, gösteri sanatları, toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şölenler, doğa ve evrenle ilgili bilgi ve uygulamalar, el sanatları geleneği* (Madde 2). Bu başlıklardan anlaşılacağı üzere, somut olmayan kültürel miras öğeleri hem halk biliminin hem de turizminin çalışma alanına girmektedir. Kültür turizmi seyahat edilen yerin sadece müzeleri, tarihî eserleri, ören yerleri gibi somut kültür varlıklarını kapsamamaktadır. Faruk Pekin'e göre kültür turizmi, *doğal ve tarihsel kültür varlıklarını, kültürel etkinlikleri ve güncel sanat eserlerini, kültür sanayilerinin sonuçlarını, bazı sosyo-ekonomik olguları turistik bir ürün biçiminde gezginlerin hizmetine sunan bir turizm anlayışıdır* (2011: 151). Görüldüğü gibi kültür turizmi sadece doğal ve tarihî alanları değil, kültürel pratikleri ve yaşam biçimlerini de içermektedir. Bu nedenle turizmin özellikle de kültür turizminin devamlılığı için yerel kültür ve özgünlüğün korunmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Küreselleşme ile yaşamın hemen her alanında başlayan tek-tipleşme çoğu zaman yanlış politikalar izlenmesi ve aşırı ticari kullanımlar nedeniyle turizm alanında da baş göstermeye başlamıştır. Oysa ki turizm sektörü dinamikdir dolayısıyla turistin ve çağın ihtiyaçlarına göre yenilenebilmesi gereken bir alandır. Turizm ve kültürel miras kavramları arasında iki yönlü bir ilişkiden söz edilebilir. Kültürel mirasın korunması, aktarılması, canlandırılması ve tanıtılmasında turizm önemli bir araçtır. Diğer yandan turizmin genel anlamda doğal ve kültürel kaynaklara bağlı bir sektör olduğu düşünülürse bu kaynakların kötüye kullanıldığı, bağlamından koparıldığı, içinin boşaltıldığı ya da sadece ekonomik kazanç amaçlı kullanıldığı bir ortamda turizmin sürdürülebilirliğinden söz etmek güçleşecektir. Turizm faaliyetlerinin özellikle de kültür turizminin sürdürülebilir kalkınma ilkeleri doğrultusunda planlanması hem turizm hem de kültürün olumsuz yönde etkilenmemesi açısından önemlidir. Günümüzde kültür ve turizmin yanı sıra pek çok alan çalışmalarını sürdürülebilirlik üzerine kurgulamaktadır. Ölçer Özünel'e göre; *sürdürülebilir kalkınma stratejileri bağlamında somut olmayan kültürel mirastan faydalanılırken tek boyutlu yaklaşımlardan uzak durmak gerekmektedir. Sadece ekonomik boyuta katkı sağlayan yönü ön plana çıkartılıp sosyal ve çevresel boyutu göz ardı edildiğinde bu birikimin hızla erozyona uğraması kaçınılmazdır. Turizm sektörü gibi pek çok sektörde sıklıkla somut olmayan kültürel mirastan faydalanılmaktadır. Bu projelerin bir kısmı farkındalık geliştirme, kuşaktan kuşağa aktarım ya da toplumsal katılımı teşvik gibi Sö-*

leşme'nin ruhuna uygunken bir kısmı da aşırı ticarileşme ve mirasın içeri boşaltmaya yönelik bir yapılanmadır. Bu nedenle kimi uygulamalar kültür endüstrisinin yutucu çarkında öğütülerek küreselleşmenin getirdiği tek tipleşmeden kurtulamaz (2013: 23). Görüldüğü gibi somut olmayan kültürel miras unsurlarının turizm sektöründe kullanılması bir yandan bu miras unsurlarının korunmasına ve canlandırılmasına katkı sağlarken diğer yandan plansız ve yanlış uygulamalar bu mirasların tüketilmesine yol açarak yıkıcı olabilmektedir. Bunun yanı sıra doğru ve uygulanabilir tanıtım yöntemleri kullanılır ve tanıtım süreçleri iyi yönetilirse ülkenin turizm potansiyelinin artışına da katkı sağlanabilir. Somut olmayan kültürel miras öğelerinin turizm sektörüne nasıl entegre edileceği önemli bir meseledir ve bu noktada sözleşmede de üzerinde durulan somut olmayan kültürel miras eğitimi devreye girmektedir.

Sözleşme, örgün ve yaygın eğitim süreçlerine somut olmayan kültürel mirasın tanınması, korunması ve geliştirilmesine dair programların dâhil edilmesini önermektedir. Sözleşmede "koruma" teriminin somut olmayan *kültürel mirasın yaşayabilirliğini* güvence altına alma anlamına geldiği ifade edilmiştir. Korumadan anlaşılması gereken; *kimlik saptaması, belgeleme, araştırma, muhafaza, koruma, geliştirme, güçlendirme ve özellikle okul içi ya da okul dışı eğitim aracılığıyla kuşaktan kuşağa aktarma olduğu kadar, bu kültürel mirasın değişik yanlarının canlandırılmasıdır (Madde 2). Ayrıca Eğitim, Duyarlılığın ve Kapasitenin Güçlendirilmesi başlığı altında alınacak önlemlere şu şekilde yer verilmiştir:*

somut olmayan kültürel mirasın tanınmasını, buna saygı duyulmasını ve geliştirilmesini özellikle aşağıda belirtilen önlemlerle sağlamak:

toplumun genelini ve özellikle gençleri hedefleyen eğitici, duyarlılığı artırıcı ve bilgilendirici programlar düzenlemek;

ilgili topluluklar ve gruplar içinde belirli eğitim ve yetiştirme programları düzenlemek;

somut olmayan kültürel mirasın korunması için özellikle yönetim ve bilimsel araştırma gibi alanlarda kapasite güçlendirici etkinlikler düzenlemek;

bilginin kuşaktan kuşağa geçişini okul dışı olanaklarla sağlamak;

kamuoyunu bu mirasa yönelen tehditler ve işbu Sözleşme gereğince yapılan etkinlikler konusunda bilgilendirmek;

somut olmayan kültürel mirasın anlatımı için gerekli olan doğal alanların ve belleğe ilişkin mekanların korunması için eğitim verilmesini teşvik etmek (Madde 14).

Sözleşmenin ilgili maddelerinde de görüldüğü üzere önerilen koruma biçimi yaşatarak, kuşaktan kuşağa aktarım yoluyla korumadır. Bunu sağlamanın yöntemi de toplum ve bireyleri bu konuda gerek okul içi gerekse okul dışı eğitim programlarıyla bilinçlendirmek, bu miras unsurlarının yaşatılması hususunda katılımlarını sağlamak, somut ve somut olmayan kültürel miras alanlarının bütünlüklü bir şekilde korunmasını teşvik etmek şeklinde özetlenebilir.

Somut olmayan kültürel miras ve eğitim alanında yapılan çalışmaların başına 2006 yılında

Halk Kültürü adlı bir dersin 6-7-8. sınıf müfredatına seçmeli ders olarak dahil edilmesi konulabilir. Yükseköğretim düzeyinde ise üniversitelerin çoğu halk bilimi kürsüsü lisans, yüksek lisans ve doktora düzeyinde somut olmayan kültürel mirası ve koruma yöntemlerini öğretim programlarına dahil etmiştir ve bu konudaki farkındalık ve akademik literatür gün geçtikçe artmaktadır. Ancak halk bilimi kürsülerinin yanı sıra müzecilik, kültürel çalışmalar, kültürel miras ve koruma, kültür varlıklarını koruma ve onarım, sanat ve kültür yönetimi, mimarlık, el sanatları, gastronomi ve mutfak sanatları, medya ve iletişim, sinema ve televizyon, seyahat işletmeciliği ve turizm rehberliği, rekreasyon vb. birçok alanın somut olmayan kültürel mirası çalışma alanlarına ve eğitim programlarına dahil etmesi mümkün hatta gereklidir denilebilir. Çalışma kapsamında bu alanlardan sadece turist/turizm rehberliği eğitimi veren programlara odaklanmıştır.

Turizm sektöründe turistin kültüre yönelik merakını karşılama noktasında karşısına çoğu zaman çıkan ilk kişi turist rehberleri olmaktadır. Dolayısıyla rehberlerin kültüre ve kültürel mirasa dair bilgileri de önem kazanmaktadır. Dünya Turist Rehberleri Birliği Federasyonu (World Federation of Tourist Guide Associations – WFTGA) turist rehberini, *bir bölgenin kültürel ve doğal mirasını ziyaretçilere, ziyaretçilerin seçmiş oldukları dilde aktaran ve yol gösteren, genellikle yetkin bir kuruluş tarafından verilmiş veya tanınmış, belli bir alanda uzmanlığa sahip kişi* olarak tanımlamaktadır (2017). Turist rehberleri için kısaca turist ile kültür arasında aracı rolündedir denilebilir. Çalışmanın başında da ifade edildiği gibi somut olmayan kültürel miras unsurlarının turizm sektöründe kullanılması çok hassas bir süreç izlemeyi gerektirmektedir. Bu sürecin belki de en önemli faktörü eğitimidir. Aslantürk'ün de ifade ettiği gibi turizm, dünyanın en dinamik sektörlerinden biri olduğu için zaman içerisinde diğer sektörlerle kıyasla daha fazla dinamikleşmekte ve gelişmektedir. Turizm sektörünün gelişimine paralel biçimde, turist rehberlerinin rolleri de gelişme göstermektedir. Rehberlerin turizm sektörünün ihtiyaçlarına cevap verebilmeleri için yeni yaklaşımlara, iletişim ve işbirliği yetilerine ihtiyaçları vardır (Aslantürk, 2003: 34). Turizm sektöründe kültür turizminin ön plana çıkmasıyla turist rehberlerinin güncel kültürel uygulamalardan, kültürel çalışmalardan ve kültür politikalarından haberdar olmaları ve kendilerini bu yönde geliştirmeleri hem turizmin sürdürülebilirliği hem de kültürel mirasın aktarımına katkı sağlaması açısından önemlidir. Dolayısıyla kültürel miras eğitiminin turizm eğitimine dâhil edilmesi de önem kazanmaktadır.

Söz konusu bölümlerin müfredat ve ders içeriklerine bakıldığında somut olmayan kültürel miras unsurlarına değinen dersleri el sanatları, halk bilimi, mutfak kültürü ve halk oyunları şeklinde dört başlık altında sınıflandırmak mümkündür. Sözleşmede de yer alan el sanatları başlığı *Türk Halk Bilimi ve Geleneksel El Sanatları, Türk Halk Bilimi ve El Sanatları, Anadolu El Sanatları* vb. isimlere sahip derslerle en fazla üzerinde durulan miras alanıdır. Bunun sebebi hediyelik eşya sektörünün ya da yerel unsurları barındıran objelerin satın alınmasının turistik gezi için öneminde aranabilir. Bunun yanı sıra el sanatlarından bağımsız olarak halk bilimi dersine müfredatında yer veren bölümler mevcuttur. "Halkbilim, Halk Bilimi, Türk Kültürü ve Halk Bilimleri (Folklor), Türk Kültürü ve Folklorü²" vb. isimlerle verilen bu derslerin içerikleri iki farklı çerçevede çizilmiştir. Birincisi bu derslerin genel olarak halk bilimi tarihi ve kuramları ağırlıklı olduğu ve uygulamalı halk bilimi, halk bilimi müzeciliği, turizm ve halk bilimi ilişkisi, kültürel animasyon gibi güncel tartışma konularına içeriklerinde yer vermediği görülmektedir. İkinci olarak ise derslerin tarih dersi içeriğini

2 Ders isimleri incelenen bölümlerin bilgi paketlerinde verildiği şekliyle çalışmaya dahil edilmiştir.

andırdığını söylemek yerinde olacaktır. Burada vurgu yapılmak istenen bu derslerin gereksizliği değildir. Elbette ki halk bilimi unsurlarının anlaşılabilirliği için tarihsel, sosyo-kültürel meseleleri de ele alan ya da halk bilimi tarihi ve kuramlarına yer veren derslerin varlığı önemlidir. Ancak turizmin dinamik bir alan olduğu düşünüldüğünde turizm eğitimi veren programların, güncel tartışma konularını ele alması ve bu derslerin içeriklerinin yeniden planlanması gerekliliği doğmaktadır. Halk bilimi disiplinine ve el sanatlarına odaklanan derslerin haricinde *Türk Mutfak Kültürü*, *Yöresel Türk Mutfakları* vb. isimlerle mutfak kültürüne, *Halk Oyunları* ya da *Türk Halk Oyunları* vb. isimlerle halk oyunlarına odaklanan derslerin de müfredatta yer aldığı görülmektedir.

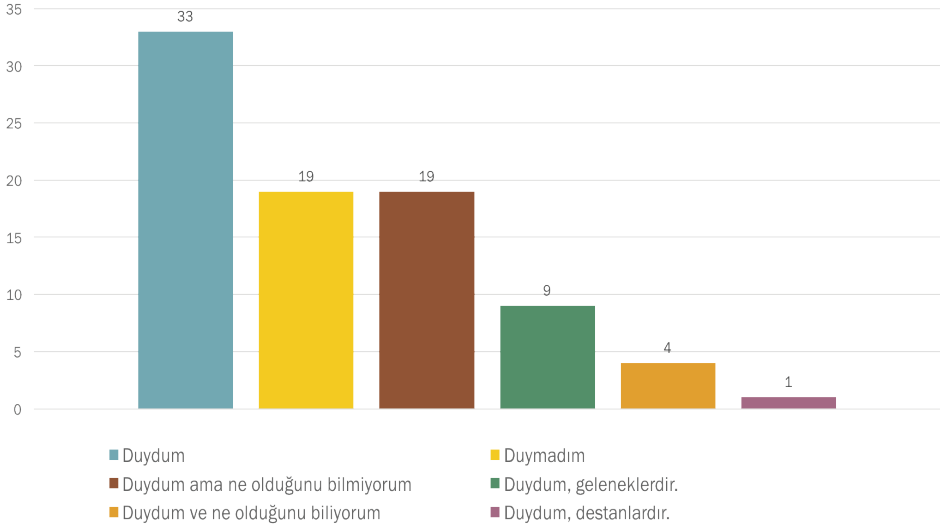
Örgün eğitimdeki turist/turizm rehberliği bölümlerinin yanı sıra Turist Rehberleri Birliği'nin düzenlediği sertifika programında da Türk Halk Bilimi ve Geleneksel El Sanatları adlı 10 saatlik zorunlu bir dersin okutulduğu *Turist Rehberliği Meslek Yönetmeliği*'nde (2014) görülmektedir. Ancak yapılan görüşmelerde sertifika programında verilen derslerin birlik tarafından oluşturulmuş bir içeriğinin olmadığı, bu derslerin konu, kapsam ve işleme şekillerinin eğitimcilerin tercihine bırakıldığı ifade edilmiştir. Bu durum, bölgesel ve ülkesel nitelikli turist rehberi yetiştiren bir programda ikiliklere yol açabileceği gibi farklı programlara katılan rehber adaylarının farklı eğitim süreçlerinden geçecekleri gerçeğini de ortaya koymaktadır. Kısacası müfredat ve ders içeriği incelemesi sonucunda bütünsel bir bakış açısıyla doğrudan bu miras alanlarına odaklanarak, somut olmayan kültürel mirası tanıtan, koruma ve aktarma biçimlerini irdeleyen, öğrencilere bu yönde farkındalık kazandıran, turizm ve somut olmayan kültürel miras ilişkisini ele alan bir ders ya da eğitim/sertifika programına ne örgün ne de yaygın eğitim sürecinde rastlanmıştır. Müfredat derslerinin kültürel miras anlamında daha çok somut mirasa odaklandığı görülmektedir. Öğrencilerle yapılan görüşmelerden elde edilen veriler de bu durumu destekler niteliktedir.

Görüşmelerde öğrencilerin *kültürel miras teriminden ne anladıkları*, somut olmayan kültürel miras *terimini duyup duymadıkları*, *duydularsa nereden duydukları*, *Türkiye'nin temsili listede yer alan somut olmayan kültürel miras unsurlarını bilip bilmedikleri*, *kendilerinden Türk kültürü içerikli bir kültürel animasyon programı hazırlamaları istense bu programa hangi miras unsurlarını dahil edecekleri* sorgulanmıştır. Öğrencilere yöneltilen "*Kültürel miras teriminden ne anlıyorsunuz?*" sorusuna görüşme yapılan 52 öğrenciden 37'si tarihi eserler, camiler, antik kentler vb. sadece somut kültürel mirası niteleyici cevaplar vermiştir. Bu durum öğrencilerin aldıkları eğitimin somut kültürel miras odaklı olduğunu göstermesi bakımından önemlidir. Oysa ki Sözleşmede yer alan *somut olmayan kültürel mirasın anlatımı için gerekli olan doğal alanların ve belleğe ilişkin mekanların korunması için eğitim verilmesini teşvik etmek* (Madde 14) ifadeleri somut ve somut olmayan kültürel miras unsurlarının bütünsel bir bakış açısıyla ele alınmasını önermektedir. Ezgi Metin Basat'ın da ifade ettiği gibi kültür mirasının korunabilmesi için her iki yapısal özelliğin bir arada düşünüldüğü kültür politikalarına ihtiyaç duyulmaktadır. Yazara göre ne maddi kültürü, etrafında oluşan ritüellerden, pratiklerden, anlatma biçimlerinden, ne de somut olmayan kültürel mirası maddi bağlamından soyutlayarak tam olarak kavramak mümkündür. Bu nedenle somut ve somut olmayan kültürel mirasın korunmasına yönelik bütünsel bir yaklaşım kültür mirası açısından önemli ve gereklidir (Metin Basat 2013: 62). Bu bütünsel yaklaşımı sadece turizm alanının değil kültürel mirasa odaklanan tüm alanların benimsemesi ve eğitim programlarına dahil etmesi önem teşkil etmektedir.

Öğrencilere yöneltilen *somut olmayan kültürel mirası duyduunuz mu? Ne olduğunu biliyor musunuz?* sorusuna verilen yanıtlar Grafik-1’de gösterilmiştir:

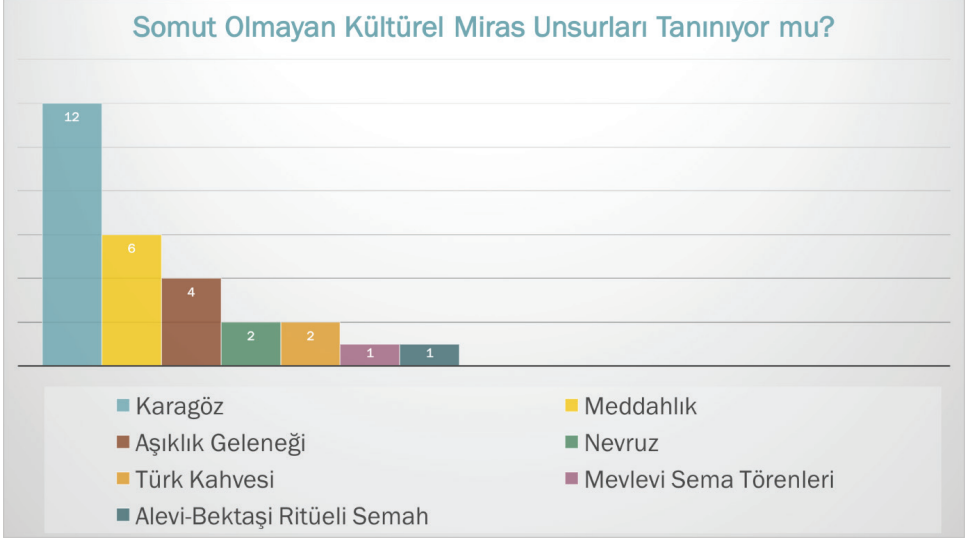
Somut Olmayan Kültürel Miras Terimi ve İçeriği Biliniyor mu?

Grafik-1: Somut olmayan kültürel miras terimi ve içeriği biliniyor mu?

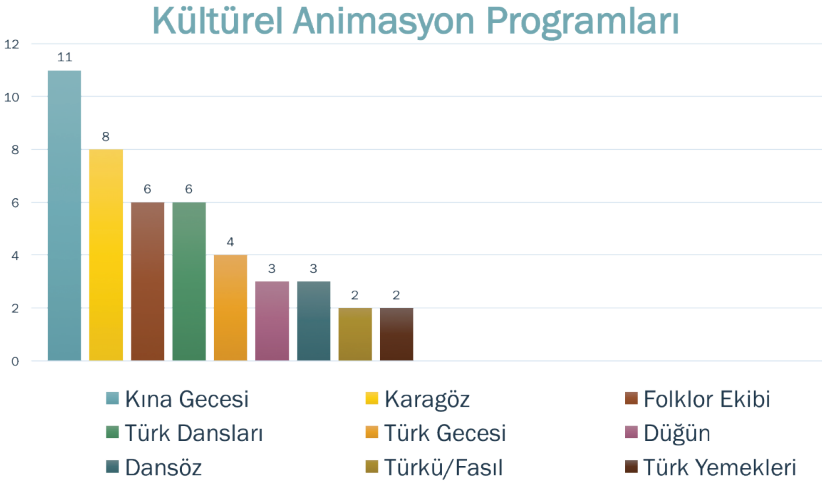
Görüldüğü gibi terimi hiç duymayan ve duysa bile ne anlama geldiğini bilmeyen 38 öğrenci vardır. Öğrencilerden 9’u terimi geleneklerle, 1’i ise destanlarla sınırlandırarak tanımlayabilmiştir. Sadece 4 öğrenci somut olmayan kültürel miras terimini kısmen doğru bir şekilde tanımlayabilmiştir. Terimi duyduğunu ifade eden 33 öğrenciden 12’si derslerde duyduğunu ifade etmiş ancak bu öğrencilerden de 9’u hangi ders olduğunu hatırlayamamıştır. 3 öğrenci ise Kültür ve Turizm dersinde duyduğunu ifade etmiştir. Kısaca bu sonuçlar turizm rehberliği eğitimi alan ve eğitimlerinin neredeyse son aşamasına gelmiş öğrencilerin somut olmayan kültürel miras üzerine bir farkındalıklarının oluşmadığını göstermektedir.

Bir diğer soruda öğrencilerin Türkiye’nin “UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirasının Temsili Listesi”nde yer alan kültürel miras unsurlarını bilip bilmedikleri sorgulanmıştır. Bu soruya 35 öğrenci cevap verememiş, 10 öğrenci sadece 1 tane unsur bildiğini, 3 öğrenci 2 tane unsur bildiğini, 4 öğrenci ise 3 ya da daha fazla unsur bildiğini ifade etmiştir. Verilen cevaplara göre en çok bilinen unsurlar sırasıyla şu şekildedir:

Grafik-2: Somut olmayan kültürel miras unsurları tanınıyor mu?

Öğrencilere yöneltilen “Türk kültürü içerikli bir kültürel animasyon programı hazırlayacak olsanız neleri dahil ederdiniz?” sorusuna verilen cevaplar ise şu şekildedir:

Grafik-3: Öğrencilerin kültürel animasyon programlarında yer alacak uygulamalar.

Burada dikkat çekici iki nokta vardır ki birincisi öğrencilerin bir bilim disiplinin adı olan folklor terimini halk oyunlarıyla bir tutmasıdır. İkincisi ise somut olmayan kültürel miras terimini

duymadım diyen beş öğrencinin bu soruya Karagöz cevabını vermesidir. Yani bu öğrenciler için Karagöz tanıtılacaklar listesinin başında yer alırken bu unsurun somut olmayan kültürel miras unsuru olduğu, uluslararası bir sözleşmeyle koruma altına alındığı bilinmemektedir.

Elde edilen verilerden hareketle denilebilir ki turist/turizm rehberliği eğitimi veren programlar henüz somut olmayan kültürel mirası çalışma alanlarına dahil edememişlerdir. Hem ders müfredatlarında hem de verilen sınıf içi eğitimde somut kültürel mirasa odaklanıldığı ve öğrencilerin somut olmayan kültürel miras konusunda farkındalık kazanmadıkları ifade edilebilir. Bu noktada bu eksikliği giderebilecek çalışmaların yapılması önem kazanmaktadır. Sadece turist/turizm rehberliği eğitimi veren bölümlerin değil turizm fakültelerinin ilgili tüm bölümlerine somut olmayan kültürel miras, somut olmayan kültürel mirasın korunması, aktarımı, somut ve somut olmayan mirasın birlikte korunması ve tanıtımı konularını içeren başlı başına bir ders konulmasının bu eksikliği gidereceği ve böylece öğrencilerin bu konuda farkındalık kazanacağı söylenebilir.

Turizm sektöründe turist rehberlerinin anahtar role sahip oldukları unutulmamalı, ülke tanıtımı açısından vitrin görevi gördüklerinin bilincinde olan rehberler yetiştirilmelidir. Bu da örgün ve yaygın eğitimde nitelikli ve müfredat anlamında birliktelik arz eden programlar geliştirilmesiyle mümkün olacaktır. Öncelikle sözleşmede önerilen somut ve somut olmayan kültürel miras alanlarının birlikte korunması fikri, turizm eğitimi veren fakülte, meslek yüksek okulu ve diğer yaygın eğitim kurumlarınca da benimsenmelidir. Turizm alanının diğer alanlarla ortak proje ve programlar geliştirmesi de önemlidir. Somut olmayan kültürel miras unsurlarının hem halk bilimi disiplininin hem de turizm disiplininin çalışma sahasına girdiği düşünüldüğünde iki alanın etkileşimi değer kazanmaktadır. Yapılacak ortak çalışmalarla turizm halk biliminin birikiminden ve uygulama yöntemlerinden yararlanma fırsatı elde edebilecektir. Böylece yapılacak bilinçli uygulamalarla turizm ve kültürel miras etkileşiminin doğru bir şekilde sağlanmasının yanı sıra kültür miraslarının ekonomik değerlerle olan ilişkisi de iyi planlanabilir duruma gelecektir. Bu nokta da belirtmek gerekir ki uygulamalı halk bilimi, gelenek icadı, fakelore, folklorizm vb. kavramlar ve turizmle ilişkileri turizm literatürüne tam anlamıyla girememiş, girse bile derinleşmemiş konulardır. Bu konular alanın uzmanları tarafından ele alınmalı ve irdelenmelidir.

Kültürün temel anlamda turistik bir ürün olduğu düşünülürse, bu ürünün neler içereceği ve bu ürüne nasıl bir imaj çizileceği tamamen turizm uzmanlarının eğitim ve bilgisine yani farkındalığına bağlıdır. Eksik ve yanlış bilgiler kültürel mirasın tanıtımında aksaklıklara yol açacaktır. Kültürel değerlerin ticari hayatın bir parçası haline gelmesi zamanla içinin boşaltılmasına ve uzun vadede yok olmasına neden olacaktır. Somut olmayan kültürel mirasın turizm sektöründe kullanımının kültürün korunması açısından olumlu, ekonomik boyutunun ağır basmasıyla ticarileşmesi ve içinin boşaltılarak tahribe uğraması açısından da olumsuz yönlerinin olabileceği unutulmamalıdır. Yapılan tanıtım ve uygulamaların denetimi sözleşmede belirtilen öneri ve tehditler göz önüne alınarak yapılmalıdır. Yeniden canlandırma ve uygulama örnekleri somut olmayan kültürel miras sözleşmesinin önerdiği şekilde bağlamından koparılmadan, kültürel değerini kaybetmeden turistlere sunulmalıdır. Yerel yönetimler somut miras alanının yanı sıra somut olmayan kültürel miras alanında uzmanlaşmış kişilere de bünyelerinde yer vermelidir. Turist rehberleri dışında yerel halk, ilgili kurum ve kuruluşlar, konaklama işletmeleri, yiyecek-içecek işletmeleri, seyahat işletmeleri ve tur operatörleri vb. sektör çalışanlarının da bilinçlenmesi önemlidir.

Somut kültürel miras alanlarında yapıldığı gibi somut olmayan kültürel miras alanlarında da yozlaşmış ve tahrip edilmiş kültürel unsurlar için restorasyon çalışmaları planlanmalıdır. Gelecekte yararlanarak yanlış uygulamalar düzeltilmeli ve uygulayıcılar bilinçlendirilmelidir. Bir diğer öneri de somut olmayan kültürel miras müzelerinin, seyahat programlarına dahil edilmesi olabilir. Uzun süreli seyahatlerde ülke ya da bölgenin kültürel mirasını tanıtırken bazen gerçek uygulamalarla bazen de canlandırmalarıyla karşılaşmak mümkün olurken, kısa süreli seyahatlerde somut olmayan kültürel miras müzeleri bu açığı kapatabilecek niteliktedir. Dolayısıyla seyahat acenteleri ve turist rehberleri tarafından tur programına dahil edilmeleri önemlidir. Ayrıca Türkiye’de bahsi geçen müzelerin sayısı her geçen gün artsa da müze kurma çalışmaları desteklenmeli ve yerel yönetimler bu konuda teşvik edilmelidir.

Sonuç olarak her ne kadar ulaşılabilen tüm ilgili bölümlerin müfredatları ve ders içerikleri incelenmiş olsa da çalışma özelden sadece bir üniversite ve bir bölümdeki son sınıf öğrencilerini örneklem seçmesi bakımından elbette sınırlıdır. Dolayısıyla elde edilen verileri diğer üniversite ve turizm eğitimi veren bölümleri de dahil ederek derinleştirmek mümkündür. Ancak bu çalışmanın hem turizm eğitimine somut olmayan kültürel miras eğitiminin dahil edilmesinin gerekliliğine hem de turizm ve halk bilimi alanlarının kültürel mirasın korunması noktasında bir ilişki içinde olduklarına dikkat çekmesi açısından alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca her iki alanda da yapılacak çalışmalara fikir vermesi ve bütüncül koruma programları planlanması açısından yararlı olacağı umut edilmektedir.

Müfredat ve Ders İçeriği İncelenen Ön Lisans ve Lisans Bölümleri:

Ön Lisans Turist Rehberliği Bölümü

Ankara Üniversitesi, Beypazarı Meslek Yüksek Okulu

Iğdır Üniversitesi, Iğdır Meslek Yüksek Okulu

İnönü Üniversitesi, Kale Meslek Yüksek Okulu

İstanbul Arel Üniversitesi, Meslek Yüksek Okulu

İstanbul Aydın Üniversitesi, Meslek Yüksek Okulu

İstanbul Ayyansaray Üniversitesi, Meslek Yüksek Okulu

İstanbul Gelişim Üniversitesi, Meslek Yüksek Okulu

Kapadokya Üniversitesi, Kapadokya Meslek Yüksek Okulu

Kocaeli Üniversitesi, Kartepe Meslek Yüksek Okulu

Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulu

Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Yeşilova Meslek Yüksek Okulu

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Marmaris Meslek Yüksek Okulu

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Ortaca Meslek Yüksek Okulu

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Ürgüp Meslek Yüksek Okulu

Konya Selçuk Üniversitesi, Akşehir Meslek Yüksek Okulu

Konya Selçuk Üniversitesi, Beyşehir Meslek Yüksek Okulu

Mersin Üniversitesi, Silifke Meslek Yüksek Okulu

Süleyman Demirel Üniversitesi, Yalvaç Meslek Yüksek Okulu

Uludağ Üniversitesi, İzmit Meslek Yüksek Okulu

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van Meslek Yüksek Okulu

Lefke Avrupa Üniversitesi, Meslek Yüksek Okulu

Lisans Turizm Rehberliği Bölümü

Adnan Menderes Üniversitesi, Turizm Fakültesi
Afyon Kocatepe Üniversitesi, Turizm Fakültesi
Akdeniz Üniversitesi, Turizm Fakültesi
Akdeniz Üniversitesi, Manavgat Turizm Fakültesi
Anadolu Üniversitesi, Turizm Fakültesi
Balıkesir Üniversitesi, Turizm Fakültesi
Batman Üniversitesi, Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu
Ege Üniversitesi, Turizm Fakültesi
İstanbul Gelişim Üniversitesi, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi,
İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, Turizm Fakültesi
Kastamonu Üniversitesi, Turizm Fakültesi
Mersin Üniversitesi, Turizm Fakültesi
Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi, Turizm Fakültesi
Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Turizm Fakültesi
Nişantaşı Üniversitesi, Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu
Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Turizm Fakültesi
Pamukkale Üniversitesi, Turizm Fakültesi
Sinop Üniversitesi, Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu
Yaşar Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Lisans Seyahat İşletmeciliği ve Turizm Rehberliği Bölümü

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Turizm Fakültesi

Gazi Üniversitesi, Turizm Fakültesi

Kırklareli Üniversitesi, Turizm Fakültesi

Konya Selçuk Üniversitesi, Turizm Fakültesi

Konya Selçuk Üniversitesi, Beyşehir Turizm Fakültesi

KAYNAKÇA

- Aslantürk, Yalçın. *A grubu Seyahat Acentalarının Turist Rehberlerinden Beklentileri ve Beklentilerinin Karşılama Derecesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi, 2003.
- Metin Basat, Ezgi. "Somut ve Somut Olmayan Kültürel Mirası Birlikte Koruyabilmek", *Millî Folklor Dergisi*, Cilt:13, Sayı:100, Kış 2013, s.61-71.
- Oğuz, M. Öcal. "Nargilenin Dönüşümü", Küreselleşme ve Uygulamalı Halk Bilimi, Ankara: Akçağ Yayınları, 2013.
- Ölçer Özünel, Evrim. "Peri Bacalarına Sihirli Değnek: Nevşehir Turizminin Kültürel Animasyon ve Uygulamalı Halkbilimi Bağlamında Değerlendirilmesi", Nevşehir: 1. Uluslararası Nevşehir Tarih ve Kültür Sempozyumu Bildiri Kitabı, Cilt: 3, 2012, s. 93-102.
- _____ "Yeni Miras"lar ve Uluslararası Sözleşmelerde Sürdürülebilir Kalkınma Stratejileri", *Millî Folklor Dergisi* Cilt:13, Sayı:100, Kış 2013, s.14-30.
- Pekin, Faruk. Çözüm: Kültür Turizmi, İstanbul: İletişim Yayınları, 2011.
- Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi, 2003.
- http://www.unesco.org.tr/dokumanlar/somut_olmayan_km/SOKM_KORUNMASI.pdf (Erişim Tarihi: 11 Kasım 2017)
- Turist Rehberliği Meslek Yönetmeliği, 2016. <http://www.tureb.org.tr/tr/Page/Detail/62> (Erişim Tarihi: 11 Kasım 2017)
- WFTGA, <http://www.wftga.org/tourist-guiding/what-tourist-guide> (Erişim Tarihi: 12 Kasım 2017)